

Sygn. akt I ACa 836/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Waldemar Kryślak
Sędziowie:	SSA Ewa Staniszevska SSA Jacek Nowicki (spr.)
Protokolant:	st. sekr. sądowy Monika Ćwirko

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2012 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **T. J. (1)**

przeciwko (...) **spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w B.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 29 maja 2012 r., sygn. akt IX GC 724/11

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.**

J. Nowicki W. Kryślak W. Staniszevska

I ACa 836/12

UZASADNIENIE

Powód T. J. (1) (...) Przedsiębiorstwo Produkcyjno Handlowo Usługowe (...) w B. wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanego (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B. - kwoty 103.496,56 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, a także o zasądzenie zwrotu kosztów procesu w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu powód wskazał, że strony w dniu 1 października 2010 roku zawarły umowę dostawy, na mocy której powód zobowiązany był wytworzyć i dostarczyć pozwanemu towary, a pozwany zobowiązał się zapłacić na rzecz powoda określoną cenę. Powód wytworzył i dostarczył pozwanemu zamówione przez niego towary, za co powód wystawił pozwanemu faktury na kwotę 103.496,56 złotych, jednakże

pomimo upływu terminu płatności i wezwania do zapłaty, powyższa należność nie została uregulowana przez pozwanego.

W dniu 23 sierpnia 2011 roku Sąd Okręgowy w Poznaniu wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, którym uwzględnił żądanie pozwu.

Pismem z dnia 21 września 2011 roku pozwany, wniósł sprzeciw od wskazanego powyżej nakazu zapłaty - zaskarżając go w całości oraz wnosząc o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na jego zwrotu rzecz kosztów postępowania w tym także kosztów zastępstwa procesowego. Pozwany w sprzeciwie podniósł zarzut potrącenia kwoty 103.496,56 złotych przysługującej powodowi z przysługującej pozwanemu wierzytelności w kwocie 165.753,69 złotych.

Pismem procesowym z dnia 27 października 2011 roku powód zaprzeczył istnieniu wierzytelności pozwanego zgłoszonych do potrącenia, wynikających z not obciążeniowych nr (...) i (...), jednakże wierzytelność wynikającą z noty obciążeniowej nr (...) uznał za podlegającą potrąceniu. Wobec powyższego powód cofnął żądanie pozwu w zakresie kwoty 5.531,22 złotych.

Wyrokiem z dnia 29 maja 2012r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 97.965,34 zł z ustawowymi odsetkami za okres od dnia 22 lipca 2011r. do dnia zapłaty (pkt 1), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 2), kosztami procesu obciążył pozwanego i z tego tytułu zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 8.792 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w tym kwotę 3.617 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego (pkt 3).

Powyższe rozstrzygnięcie zostało wydane w oparciu o następujące ustalenia:

Powód i pozwany są przedsiębiorcami. Powód prowadzi działalność gospodarczą Przedsiębiorstwo Produkcyjno Handlowo Usługowe (...) w B. i jest wpisany do Ewidencji Działalności Gospodarczej pod numerem (...). Pozwany jest spółką prawa handlowego, wpisaną do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, pod numerem (...).

Okoliczność bezsporna, wynikająca z odpisu z zaświadczenie z (...) powoda oraz odpisu z rejestru przedsiębiorców KRS pozwanego.

W dniu 1 października 2010 roku strony zawarły umowę dostawy towaru na czas nieokreślony. W ramach tej umowy powód jako dostawca zobowiązał się wytworzyć i dostarczyć pozwanemu - odbiorcy, towary wyszczególnione w ofercie dostawy, będącej integralną częścią umowy. Odbiorca zobowiązał się do zapłacenia umówionej ceny. Strony w umowie ustaliły, że zapłata ceny miała nastąpić na podstawie faktur VAT wystawionych przez powoda. Strony w § 2 ust. 1 umowy ustaliły, że zlecenie dostawy towarów było skutecznie udzielone, gdy odbiorca przekaze je dostawcy w formie pisemnej listem poleconym, a także w formie elektronicznej za pomocą e-maila oraz faksem, najpóźniej na 5 dni roboczych przed ustalonym terminem dostawy. W ustępie 4 strony ustaliły, że w razie uchybienia przez dostawcę terminów realizacji dostawy, odbiorca jest uprawniony do naliczenia kary umownej w wysokości 5 % wartości dostarczonego towaru dostawcy za każdy dzień zwłoki lub odstąpienia od umowy. W § 8 ust. 4 łączącej strony umowy ustalono także, że za naruszenie przez dostawcę obowiązku zachowania tajemnicy, o którym mowa w § 6, zakazów określonych w § 8 ust. 1 i 2 umowy oraz obowiązku zwrotu dokumentacji, o którym w § 8 ust. 3 umowy, odbiorca może naliczyć karę umowną w wysokości 100.000 złotych, zaś za złamanie zakazu, o którym mowa w § 8 ust. 3 umowy kary umownej w wysokości 400.000 złotych za każdorazowy przypadek naruszenia.

Strony w zamówieniach wskazywały terminy dostaw towaru, które dość często ulegały przesunięciom z braku m.in. miejsca magazynowego u pozwanego. Jakikolwiek zmiany były z reguły uzgadniane drogą telefoniczną. Pracownik powoda dzwonił do pozwanego i ustalał czy powód w danym dniu będzie mógł przyjechać z transportem. Pozwany nie miał zastrzeżeń co do terminu dostawy towaru i nigdy wcześniej nie składał reklamacji co do terminów dostaw. Pracownik pozwanego K. K. wskazywał powodowi inne terminy dostaw towaru niż te, które były wskazane na zamówieniu.

Zgodnie z postanowieniami umowy dostawy powód wytworzył i dostarczył pozwanemu zamówione przez niego towary. W okresie od dnia 6 maja 2011 roku do dnia 9 czerwca 2011 roku powód za wytworzone i dostarczone pozwanemu towary wystawił faktury VAT opiewające na łączną kwotę 103.496,56 złotych. Termin zapłaty został określony każdorazowo, w każdej z wystawionych faktur i wynosił 30 dni.

Pozwany bez żadnych zastrzeżeń odebrał od powoda towar i pokwitował odbiór wszystkich faktur VAT.

Z uwagi na nieuiszczenie przez pozwanego całości długu - powód w dniu 12 lipca 2011 roku, wezwał pozwanego do spłaty zadłużenia, wynikającego z niezapłaconych w całości faktur VAT wystawionych z tytułu wykonanych dostaw. Pozwany jednak nie wywiązywał się z przyjętych na siebie zobowiązań i nie regulował powstałego zadłużenia.

W związku z opóźnieniami, pozwany obciążył powoda notą księgową nr (...) z dnia 29 lipca 2011 roku na kwotę 60.222,47 złotych. Podstawę obliczenia powyższej kwoty stanowił zapis § 2 ust. 4 łączącej strony umowy.

Pozwany wystawił również notę obciążeniową nr (...) na kwotę 5.531,22 złotych z tytułu bonusu jaki przysługiwał pozwanemu.

Wobec nieprawidłowego wykonania umowy dostawy, pozwany pismem z dnia 29 lipca 2011 roku, rozwiązał ze stroną powodową ze skutkiem natychmiastowym umowę łączącą strony.

Ponadto pozwany wezwał powoda do zwrotu dokumentacji należącej do niego. Powód dokumentacji tej nie zwrócił pozwanemu, co stanowiło podstawę wystawienia w dniu 18 sierpnia 2011 roku noty obciążeniowej nr (...) na kwotę 100.000 złotych. Podstawę naliczenia kary umownej był przepis § 8 ust. 4 łączącej strony umowy. Powód zwrócił się do pozwanego o wyjaśnienie jaką dokumentację ma zwrócić, jednakże nie uzyskał odpowiedzi.

W dniu 26 sierpnia 2011 roku pozwany wezwał powoda do zapłaty kwot wynikających z not obciążeniowych nr (...) i nr (...), a pismem z dnia 06 września 2011 roku wezwał powoda do zapłaty kwoty wynikającej noty obciążeniowej nr (...).

W oparciu o wyżej ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy stwierdził, że powód wywiódł swe roszczenie z zawartej z pozwanym umowy dostawy towarów, z której pozwany nie wywiązał się w sposób należyty, nie regulując w terminie należności wynikających z faktur VAT wystawionych przez powoda.

Sąd Okręgowy uznał żądanie zgłoszone przez powoda w całości za zasadne, przy jednoczesnym uwzględnieniu częściowego ograniczenia powództwa.

Co do zasady pozwany nie kwestionował słuszności roszczenia powoda (choć wniósł o oddalenie powództwa) przyznając w istocie, że nie uiszczył ceny za zakupiony towar w umówionym terminie i że powstały po jego stronie zaległości płatnicze z tego tytułu. W konsekwencji zarówno kwotę jak i podstawę zadłużenia pozwanego wobec powoda ocenić należało jako bezsporne. Stroną powodową udokumentowała przy tym w rzetelny sposób swoją wierzytelność oraz stosunek prawny, z jakiego ona powstała. Przedłożyła dowody potwierdzające zarówno fakt złożenia przez pozwaną spółkę poszczególnych zamówień na określone towary, jak i fakt wystawienia faktur VAT za określone dostawy towarów wraz z uzgodnionymi warunkami płatności. Wykazała nadto, że w całości wykonała zaciągnięte przez siebie zobowiązania wobec pozwanego, natomiast nie otrzymała umówionego wynagrodzenia.

Z zaprezentowanego przez pozwanego w sprzeczności od nakazu zapłaty stanowiska wynikało, że nie kwestionował tego, że powód dostarczył mu zamówiony towar i że należy mu się dochodzona pozwem kwota. Pozwany swoją obronę w niniejszej sprawie opierał na zgłoszonym zarzucie potrącenia, przeciwstawiając roszczeniu powódki własną wierzytelność z tytułu opóźnień w dostawach zamówionych towarów, z tytułu należnego pozwanemu bonusu i z tytułu kary umownej obliczonej na podstawie § 8 ust 4 umowy łączącej strony.

Sąd Okręgowy powołując art. 498 § 1 k.c. wskazał następnie, że istota sporu koncentrowała się wokół zasadności zgłoszonego przez pozwanego zarzutu potrącenia, w szczególności wobec twierdzeń powoda i zeznań świadków, iż do opóźnień w dostawach doszło na skutek działań samego pozwanego (próśb o przesunięcie terminów dostaw). Choć w

toku procesu okazało się, że część opóźnień wynikała z działań powoda to jednak pozwany nie zdołał wykazać, że do potrącenia zgłosił właśnie należności wynikające z tych opóźnień, a nie opóźnień wynikających z przesunięć terminów dostawy na wniosek pozwanego. Pozwany nie udowodnił także, że powodowi przekazał jakiegokolwiek dokumenty, których powód nie zwrócił następnie pozwanemu, co stałoby się podstawą - zgodnie z § 8 ust 4 umowy - do naliczenia kary umownej w wysokości 100.000 złotych.

W niniejszej sprawie pozwany swojej obrony nie opierał na zarzucie nieistnienia roszczenia powódki ze względu na umorzenie dochodzonej pozvem wierzytelności przed wszczęciem procesu, lecz na procesowym zarzucie potrącenia. Oświadczenie o potrąceniu własnej wierzytelności z wierzytelnością powódki zgłosił bowiem dopiero w sprzeciwie od nakazu zapłaty, czyli w toku sporu, łącząc je jednocześnie z procesowym zarzutem potrącenia. Pozwany oświadczenie o potrąceniu złożył dopiero po otrzymaniu nakazu zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym, w dniu 23 sierpnia 2011 roku a doręczonym mu wraz z pozwem i załącznikami w dniu 7 września 2011 roku. Oświadczenie to zostało złożone powodowi (nadane listem poleconym) w dniu 8 września 2011 roku.

Sąd Okręgowy powoływał następnie art. 479¹⁴ § 4 k.p.c. w związku z art. 479^{14a} k.p.c., zgodnie z którym do potrącenia w toku postępowania mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami. Wyżej powołane unormowanie odnosi się jedynie do sytuacji, w której pozwany podnosi zarzut potrącenia w toku procesu, czyli po doręczeniu mu odpisu pozwu, łącząc oświadczenie o potrąceniu ze złożeniem procesowego zarzutu potrącenia, a nie przypadku, w którym dochodzi do wytoczenia procesu o wierzytelność, która uprzednio została już skutecznie potrącona, albowiem wówczas pozwany dysponuje przede wszystkim zarzutem nieistnienia stanowiącej przedmiot żądania pozwu wierzytelności, która w wyniku złożenia oświadczenia o potrąceniu uległa umorzeniu.

Sąd Okręgowy wziął pod uwagę także unormowanie z art. 485 k.p.c. Nie ulegało w niniejszej sprawie wątpliwości, że zgłaszając zarzut potrącenia, czyli łącząc oświadczenie o potrąceniu ze złożeniem procesowego zarzutu potrącenia, pozwany wskazywał, iż jego wierzytelność wynika z nienależytego wykonania przez powódkę umowy z dnia 1 października 2010 roku w zakresie opóźnień w dostawach i zwrotu dokumentów i w związku z tym naliczonymi karami umownymi. Jednocześnie na poparcie przytoczonych przez siebie twierdzeń, a tym samym zasadności zgłoszonego zarzutu potrącenia, wniósł o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków i pozwanego, na okoliczność opóźnień w dostawach, przekazania dokumentacji pozwanemu. Z powyższego wynikało zatem, iż zasadność zgłoszonego w sprawie zarzutu potrącenia pozwany próbował wykazywać nie tylko dowodem z dokumentu, ale również dowodami osobowymi. Tymczasem, jak już wyżej zaznaczono, do potrącenia mogą być przedstawione jedynie wierzytelności udowodnione dokumentami. Stąd też przeprowadzenie dowodów osobowych, na okoliczność zaistnienia, jak i wysokości i prawidłowości naliczenia kar umownych było wyłączone. Zatem Sąd Okręgowy oddalił powyższe wnioski dowodowe pozwanego.

Zdaniem Sądu Okręgowego przedstawione przez pozwanego, dokumenty, nie można było uznać za dokumenty, które stosownie do art. 479¹⁴ § 4 k.p.c. udowadniały zgłoszoną do potrącenia wierzytelność. Nie stanowiły one bowiem dokumentów, które potwierdzałyby zarówno istnienie, jak i wysokość wierzytelności pozwanego. Jeżeli zatem pozwany przedstawił do potrącenia wierzytelność, która nie została przez niego udowodniona stosownymi dokumentami, które z mocy wyraźnego postanowienia ustawodawcy mogą stanowić jedyny środek dowodowy w oparciu, o który możliwe jest skutecznie podniesienie zarzutu potrącenia, to bez wątplenia pozostałe powołane przez pozwanego środki dowodowe, niezależnie od ich mocy dowodowej, jak i wiarygodności, nie mogły i tak stanowić podstawy do poczynienia przez Sąd jakiegokolwiek wiążących ustaleń odnośnie skuteczności złożonego przez pozwanego oświadczenia o potrąceniu. W tej sytuacji należało stwierdzić, że pozwany nie udowodnił zgłoszonej do potrącenia wierzytelności przedstawionymi przez siebie dokumentami oraz, iż w związku z tym zarzut ten nie mógł podlegać w niniejszej sprawie rozpoznaniu.

W niniejszej sprawie powód uznał za podlegającą potrąceniu wierzytelność wynikającą z noty obciążeniowej nr (...). Wobec powyższego powód ograniczył żądanie pozwu w zakresie kwoty 5.531,22 złotych.

Co do pozostałej zaś należności, której zasądzenia powód ostatecznie się domagał, zasadnym okazało się uwzględnienie jego żądań w całości i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda łącznej kwoty 97.965,34 złotych.

Mając na względzie wszystkie wskazane powyżej okoliczności, a w szczególności niekwestionowanie roszczenia przez stronę pozwaną - Sąd Okręgowy uwzględnił żądanie pozwu i orzekł jak w punkcie I wyroku. O odsetkach Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c. Wobec cofnięcia powództwa co do kwoty 5.531,22 zł Sąd Okręgowy w pkt II wyroku umorzył postępowanie na podstawie art. 355 k.p.c. O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku – w pkt 1 i 3 – wniósł pozwany, zarzucając:

- naruszenie przepisów art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów,
- naruszenie przepisów art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c. i art. 258 k.p.c. w zw. z art. 245 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków dowodowych pozwanego jako nie wnoszących nic istotnego do sprawy,
- naruszenie art. 498 k.c. w zw. z art. 499 k.c. w zw. z art. 479¹⁴ k.p.c. (wg stanu prawnego sprzed 3 maja 2012r.) poprzez ich błędną wykładnię, a w rezultacie błędne zastosowanie przejawiające się uznaniem, że pozwany nie dokonał potrącenia w rozumieniu procesowym, czego konsekwencją była konkluzja, że do wykazania wiarygodności przedstawionej do potrącenia konieczne jest jej wykazanie jedynie przez dokumenty,
- naruszenie przepisu art. 479¹⁴ k.p.c. (wg stanu prawnego sprzed 3 maja 2012r.) w zw. z art. 485 k.p.c. w zw. z art. 493 § 3 k.p.c. poprzez ich błędne zastosowanie i uznanie, że w toku procesu do potrącenia mogą być zgłoszone jedynie wiarygodności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c., których charakter jest niesporny w sytuacji, gdy postępowanie prowadzone było w oparciu o przepisy o postępowaniu gospodarczym i postępowaniu upominawczym, a więc nie istniały podstawy do stosowania rygorów postępowania nakazowego,
- naruszenie przepisu art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i nieprawidłowe zastosowanie, przejawiające się uznaniem, że pozwany jest obowiązany wykazać, które z opóźnień w dostawach realizowanych przez powoda wynikły z działań powoda, a które z przesunięć terminów dostawy zaistniały na wniosek pozwanego, w sytuacji, gdy to powód twierdzi, iż do przesunięć terminów doszło z przyczyn leżących po stronie pozwanej, a ponadto z uznaniem, że powód w celu zwolnienia się z odpowiedzialności z tytułu kar umownych naliczonych w związku z brakiem zwrotu dokumentacji nie musi wykazywać, iż faktycznie zwrotu tego dokonał.

Wskazując na powyższe, pozwany wniósł o zmianę wyroku i oddalenie powództwa oraz zasądzenie na swoją rzecz od powoda zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości czterokrotności stawki minimalnej oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji oraz zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów postępowania odwoławczego, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych oraz przeprowadzenie dowodów wskazanych w apelacji i sprzeciwie od nakazu zapłaty.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania odwoławczego, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Przedmiotem sporu była w istocie ocena zasadności zgłoszonego przez pozwanego zarzutu potrącenia, w którym pozwany przeciwstawił wiarygodności powoda (wynikającej z nieuiszczonej przez pozwanego ceny za wytworzone i

dostarczone przez powoda towary) własną wierzytelność, wynikającą z kar umownych obciążających powoda zgodnie z zawartą przez strony umową dostawy.

Sąd Apelacyjny uznał za chybiony zarzut apelującego dotyczący naruszenia przepisów art. 498 k.c. i art. 499 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i uznanie, że pozwany nie dokonał potrącenia poza postępowaniem sądowym, a jedynie w toku procesu.

Zgodnie z art. 498 § 1 k.c. gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym. Z kolei w myśl art. 499 k.c. potrącenia dokonywa się przez oświadczenie złożone drugiej stronie. Oświadczenie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe.

W niniejszej sprawie bezspornym było, że oświadczenie pozwanego o potrąceniu zostało złożone powodowi w piśmie nadanym w dniu 8 września 2011r., w którym pozwany oświadczył, że z przysługującej mu względem powoda wierzytelności w wysokości 165.753,69zł z tytułu not obciążeniowych nr (...), nr (...) oraz nr (...) potrąca kwotę 103.496,56 zł stanowiącą należność za dostawy objęte umową z dnia 1 października 2010r. Powód potwierdził, że oświadczenie pozwanego o potrąceniu zostało mu złożone w dniu 8 września 2011r.

Oświadczenie pozwanego o potrąceniu zawarte w piśmie nadanym w dniu 8 września 2011r. należało zatem uznać za czynność materialnoprawną, o której mowa w art. 499 k.c., powodującą – w razie wystąpienia przesłanek określonych w art. 498 § 1 k.c. – odpowiednie umorzenie wzajemnych wierzytelności między stronami. Potrącenie następuje przez złożenie drugiej stronie oświadczenia woli i w ten sposób dochodzi do umorzenia wzajemnych wierzytelności. Jednakże w razie sporu o istnienie i zakres wierzytelności niezbędne jest wykazanie wszystkich przesłanek skuteczności potrącenia (wyrok SN z dnia 16 listopada 2006 r., II CSK 173/2006).

Z kolei zarzut potrącenia (z powołaniem się na złożone wcześniej materialnoprawne oświadczenie o potrąceniu) został przez pozwanego podniesiony w sprzeciwie od nakazu zapłaty z dnia 21 września 2011r.

Od oświadczenia o potrąceniu w znaczeniu materialnoprawnym należy odróżnić zarzut potrącenia będący czynnością procesową, polegającą na żądaniu oddalenia powództwa w całości lub w części z powołaniem się na okoliczność, że roszczenie objęte żądaniem pozwu wygasło wskutek potrącenia. Oświadczenie o potrąceniu stanowi zatem materialnoprawną podstawę zarzutu potrącenia (wyrok SN z dnia 14 stycznia 2009 r., IV CSK 356/2008, niepubl.; wyrok SN z dnia 23 stycznia 2004 r., III CK 251/02, M. Praw. 2006, nr 10, s. 540). Pozwany zgłosił zarzut potrącenia w sprzeciwie od nakazu zapłaty, z powołaniem się na umorzenie wzajemnych wierzytelności, wskutek złożenia powodowi oświadczenia o potrąceniu (w piśmie nadanym 8 września 2011r.).

Niewątpliwie zarówno oświadczenie o potrąceniu, jak i zarzut potrącenia zostały zgłoszone przez pozwanego w toku niniejszego postępowania, tj. po doręczeniu pozwanemu odpisu pozwu. Odpis pozwu został pozwanemu doręczony wraz z nakazem zapłaty w dniu 7 września 2011 r. (k. 200a) i od tego dnia powstał co do roszczenia procesowego stan sprawy w toku, czyli zawiązanie sporu. Skutkiem doręczenia pozwanemu odpisu pozwu było nawiązanie przez strony postępowania stosunków procesowych w zakresie przedmiotu sporu. W konsekwencji oświadczenie pozwanego o potrąceniu złożone powodowi w dniu 8 września 2011r. należało uznać za złożone w toku procesu (po 7 września 2011r.). Również zarzut potrącenia zawarty w sprzeciwie od nakazu zapłaty z dnia 21 września 2011r. został złożony w toku procesu. W tym kontekście nie ma znaczenia podnoszona przez pozwanego okoliczność, że pierwszą czynność procesową w postaci wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty podjął dopiero w dniu 21 września 2011r., bowiem była to czynność podjęta również już w toku niniejszego postępowania.

Reasumując – z przedstawionych wyżej rozważań wynika, że oświadczenie o potrąceniu zostało złożone przez pozwanego w toku postępowania.

Chybiony był także zarzut naruszenia art. 479¹⁴ § 4 k.p.c. poprzez przyjęcie, że wierzytelność przedstawiona do potrącenia może być udowodniona tylko dokumentami.

Zgodnie z art. 479¹⁴ § 4 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym przed 3 maja 2012r.) do potrącenia w toku postępowania mogły być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami. Regulacje objęte treścią art. 479¹⁴ § 1-4 k.p.c. dotyczyły obowiązków pozwanego w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych, w tym także po wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym lub upominawczym (wyrok SN z dnia z dnia 13 maja 2009 r., IV CSK 6/09). Odrębność tego postępowania polegała między innymi na przyjęciu w tych przepisach rozwiązań zapewniających realizację zasady koncentracji materiału dowodowego oraz ograniczeniu czynności dyspozycyjnych stron. Z tych względów pozwany do potrącenia w toku postępowania mógł przedstawić tylko wierzytelności wykazane dokumentami (art. 479¹⁴ § 4 k.p.c.).

Wobec powyższego Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że skoro potrącenie zostało dokonane w toku postępowania – to w sprawie ma zastosowanie art. 479¹⁴ § 4 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym przed 3 maja 2012r.). W konsekwencji do potrącenia pozwany mógł przedstawić jedynie wierzytelności udowodnione dokumentami, a podstawy dla uwzględnienia zarzutu potrącenia nie mogły stanowić okoliczności poparte innymi dowodami np. w postaci zeznań świadków.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego pozwany nie wykazał, że wierzytelność przedstawiona do potrącenia ma oparcie w dokumentach, o których mowa w art. 479¹⁴ § 4 k.p.c. Co prawda rację ma pozwany, że do wykazania przysługującej mu względem powoda wierzytelności nie są wymagane wyłącznie dokumenty szczególne wskazane w art. 485 k.p.c., jednakże trafnie Sąd I instancji uznał dokumenty przedłożone przez pozwanego za niewystarczające do udowodnienia zgłoszonej przez pozwanego wierzytelności. Należy wyjaśnić, że do potrącenia w rozumieniu art. 479¹⁴ § 4 k.p.c. nie jest wymagane przedłożenie dokumentów wymienionych w art. 485 k.p.c., bowiem przepis art. 479¹⁴ § 4 k.p.c. posługuje się tylko ogólnym pojęciem dokumentu i w przeciwieństwie do odpowiedniej regulacji obowiązującej w tym zakresie w postępowaniu nakazowym – tj. art. 493 § 3 k.p.c., nie odwołuje się w swojej treści wprost do konieczności przedstawienia dokumentów, o których mowa w art. 485 k.p.c. W tej sytuacji wystarczające było udowodnienie wierzytelności przedstawionej do potrącenia za pomocą wszelkich dokumentów (art. 479¹⁴ § 4 k.p.c.)

Istotne jest, że podstawą wierzytelności pozwanego przedstawionej do potrącenia z wierzytelnością powoda, były należności obciążające powoda na podstawie umowy dostawy zawartej przez strony w dniu 1 października 2010r., to jest należności:

1. z tytułu kary umownej za opóźnienie w dostawie towaru przez powoda, na podstawie § 2 ust. 4 umowy dostawy, zgodnie z którym w razie uchybienia przez dostawcę terminów realizacji dostawy, odbiorca jest uprawniony do naliczenia kary umownej w wysokości 5 % wartości dostarczonego towaru dostawcy za każdy dzień zwłoki lub odstąpienia od umowy (nota księgowa nr (...) z 29 lipca 2011r. wystawiona przez pozwanego na kwotę 60.222,47 zł),
2. z tytułu bonusu jaki przysługiwał pozwanemu od powoda wobec przekroczenia przez strony określonej wysokości zamówień w roku kalendarzowym, zgodnie z pkt 1B załącznika do umowy dostawy (nota obciążeniowa nr (...) z 29 lipca 2011r. wystawiona przez pozwanego na kwotę 5.531,22 zł),
3. z tytułu kary umownej obciążającej powoda za niezwrócenie pozwanemu dokumentacji po rozwiązaniu umowy - na podstawie § 8 ust. 4 umowy dostawy (nota obciążeniowa (...) z 18 sierpnia 2011r. wystawiona przez pozwanego na kwotę 100.000 zł).

Ponieważ powód uznał wierzytelność wynikającą z noty obciążeniowej nr (...) z 29 lipca 2011r. na kwotę 5.531,22 zł i cofnął powództwo co do tej kwoty, sporne pozostawały jedynie wierzytelności pozwanego wynikające z tytułu kar umownych obciążających powoda za opóźnienie w dostawie towaru i za niezwrócenie pozwanemu dokumentacji.

Uwzględniając poczynione wyżej rozważania – zgodnie z art. 479¹⁴ § 4 k.p.c. dla skuteczności potrącenia pozwany winien dokumentami wykazać istnienie i wysokość opisanych wyżej wierzytelności.

Odnosnie do wierzytelności wynikającej z kary umownej naliczonej za opóźnienie w dostawie towaru przez powoda, pozwany powinien zatem udowodnić za pomocą dokumentów (w rozumieniu art. 479¹⁴ § 4 k.p.c.), że doszło do przekroczenia uzgodnionych przez strony terminów realizacji dostawy. Z kolei powód obowiązany był wykazać, że terminy te ulegały przesunięciu na wniosek pozwanego, a zatem, że nie było opóźnienia albo że zaistniały okoliczności, za które powód nie odpowiada. Co prawda pozwany przedłożył m.in. dokumenty wydania materiałów „Wz”, z których wynikało, że wystąpiło przesunięcie terminów dostawy, jednakże powód wykazał, że terminy te ulegały przesunięciu m.in. na wniosek pozwanego, a zatem nie doszło do opóźnienia. Z zeznań przesłuchanych w sprawie świadków: P. S., K. K. i A. M. wynika, że terminy dostawy towaru wskazane w zamówieniach często ulegały zmianie, m.in. z powodu braku miejsca w magazynie pozwanego. W takiej sytuacji zmiany terminów dostaw były uzgadniane przez strony telefonicznie. Dodać należy, że w trakcie współpracy między stronami pozwany nie kwestionował terminów dostaw towarów i bez zastrzeżeń odbierał od powoda towary i pokwitował odbiór wszystkich faktur VAT.

Odnosnie do wierzytelności wynikającej z kary umownej naliczonej za nieprzekazanie pozwanemu dokumentów, pozwany powinien udowodnić za pomocą dokumentów (w rozumieniu art. 479¹⁴ § 4 k.p.c.), że zostały one przekazane powodowi i że nie zostały mu one przez powoda zwrócone. Natomiast powód obowiązany był wykazać, że nie otrzymał od pozwanego dokumentów albo że zwrócił te dokumenty pozwanemu. Nie ma wątpliwości, że pozwany nie udowodnił, przekazania powodowi dokumentów, które nie zostałyby mu następnie zwrócone przez powoda. Nie jest w tym zakresie wystarczające wykazanie przekazania dokumentów powodowi przez poprzedniego kontrahenta pozwanego – (...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością (pismo spółki (...) z 17 sierpnia 2011r.), bowiem konieczne było wykazanie przekazania dokumentacji bezpośrednio przez pozwanego powodowi i następnie wykazanie niezwrócenia tej dokumentacji przez powoda. Powód w toku całego postępowania konsekwentnie twierdził, że nie otrzymał od pozwanego żadnej dokumentacji, natomiast od kontrahenta pozwanego otrzymał tylko faktury Vat wystawione przez spółkę (...) i kilka wzorów technicznych.

Reasumując – prawidłowo Sąd Okręgowy uznał dokumenty przedłożone przez pozwanego za niewystarczające do udowodnienia wierzytelności zgłoszonej przez niego do potrącenia z wierzytelnością powoda

Ponadto prawidłowo Sąd Okręgowy oddalił wnioski dowodowe o przeprowadzenie dowodów z zeznań świadków i pozwanego, na okoliczność opóźnień w dostawach i przekazania dokumentacji pozwanemu, ponieważ do potrącenia mogą być przedstawione jedynie wierzytelności udowodnione dokumentami. Stąd też przeprowadzenie dowodów osobowych, na okoliczności związane z prawidłowością naliczenia kar umownych stanowiących podstawę wierzytelności pozwanego przedstawionej do potrącenia, było nieuzasadnione. W konsekwencji chybione są zarzuty naruszenia art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c. w zw. z art. 258 k.p.c. w zw. z art. 245 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków dowodowych pozwanej.

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny uznając zarzuty pozwanego za nieuzasadnione, na podstawie art. 385 k.p.c. apelację oddalił.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

SSA E.Staniszevska SSA W.Kryślak SSA J.Nowicki